

SODBA X ZOPER REPUBLIKO SLOVENIJO

SVET EVROPE

EVROPSKO SODIŠČE ZA ČLOVEKOVE PRAVICE

PETI ODDELEK

Pritožba št. 40245/10

SODBA

28. junij 2012

Ta sodba bo postala dokončna v okoliščinah, navedenih v drugem odstavku 44. člena Konvencije. Mogoči so uredniški popravki.

12 X v. SLOVENIA JUDGMENT

X v. SLOVENIA JUDGMENT 13

V zadevi X proti Sloveniji

je Evropsko sodišče za človekove pravice (peti oddelek) na seji senata v sestavi:

Dean Spielmann, *predsednik*,

Mark Villiger,

Karel Jungwiert,

Boštjan M. Zupančič,

Ganna Yudkivska,

Angelika Nußberger,

André Potocki, *sodniki*,

in Claudia Westerdiek, *sodna tajnica oddelka*,

po razpravi za zaprtimi vrati 5. junija 2012

izreklo to sodbo, ki je bila izdana istega dne:

POSTOPEK

1. Zadeva se je začela s pritožbo (št. 40245/10) proti Republiki Sloveniji, ki jo je po 34. členu Konvencije o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin (v nadaljnjem besedilu: Konvencija) pri Sodišču 15. julija 2010 vložil slovenski državljani gospod X (v nadaljnjem besedilu: pritožnik). Anonimnost pritožnika in vpletenih oseb je v skladu s tretjim odstavkom 47. člena Poslovnika Evropskega sodišča za človekove pravice zagotovil predsednik senata na lastno pobudo.

2. Pritožnika je zastopal S. Jenčič, odvetnik iz Maribora. Slovensko vlado (v nadaljnjem besedilu: vlada) je zastopala T. Mihelič Žitko, državna pravobranilka.

3. Pritožnik je trdil, da so njegove otroke neutemeljeno oddali v rejo, da z njimi ni mogel biti v stikih in da so postopki s tem v zvezi trajali predolgo.

4. Vlada je bila o pritožbi obveščena 6. junija 2011.

DEJSTVA

I. OKOLIŠČINE ZADEVE

A. Pritožnikove družinske razmere, odločba o oddaji v rejništvo in pritožnikovi stiki z otroki

5. Pritožnik je bil rojen leta 1962 in živi v Sp. Dupleku.
6. Pritožnik je oče dveh otrok, Y, rojenega leta 2000, in Z, rojenega leta 2002. Bil je poročen z njuno materjo M., ki ima lažjo duševno motnjo in epilepsijo.
7. Center za socialno delo Maribor (v nadaljnjem besedilu: CSD Maribor) je začel spremljati pritožnikovo družino leta 2001, potem ko jih je pritožnik poklical in obvestil, da je M. odšla in odpeljala Y, ter izrazil zaskrbljenost glede njenega prebivališča oziroma kraja, kjer naj bi se nahajala.
8. Iz spisa je razvidno, da je M. pogosto odhajala iz stanovanja, v katerem je živela s pritožnikom, in se vanj vračala. To je bilo velikokrat povezano s spori med pritožnikom in M., pa tudi s spori med M. in pritožnikovo materjo, ki je živela v isti stavbi.
9. Od leta 2001 je CSD opravil veliko obiskov na pritožnikovem domu. Prav tako sta ga pritožnik in M., kadar sta se sprla, velikokrat prosila za pomoč. Po rojstvu Z sta se pritožnik in M. strinjala, da jima posebni svetovalec svetuje glede vzgoje otrok. Aprila 2003 sta nadaljevanje tega sodelovanja odklonila. Policija je večkrat posredovala in CSD Maribor redno obveščala o svojih domnevah, da so otroci zanemarjeni. 17. aprila in ponovno 11. junija 2003 sta bili proti M. vloženi kazenski ovadbi zaradi domnevnega zanemarjanja otrok (glej 10. odstavek).
10. Po nasilnem sporu med pritožnikom in M. je policija 3. junija 2003 M. pridržala. Otroka so zaradi suma, da sta bila žrtvi nasilja in zanemarjanja, odpeljali v mariborsko bolnišnico. CSD Maribor se je s pritožnikom dogovoril, da bo ta skrbel za red v stanovanju in za potrebe otrok. Potem ko je CSD Maribor ugotovil, da pritožnik izpolnjuje dogovor, mu je 9. junija 2003 dovolil, da otroke odpelje domov. M. se je očitno vrnila v stanovanje, ki ga je delila s pritožnikom.
11. Sosedje so 3. septembra 2003 obvestili policijo, da je pritožnik pretepel M., in policija je posredovala. Pridržali so pritožnika in M.; pritožnik je ostal v priporu do 3. decembra 2003. Otroka so odpeljali v mariborsko bolnišnico in tam so ugotovili, da sta zanemarjena in imata po telesu hematome. Pritožnik in M. sta bila obveščena, da jima bodo odvzeli otroka, in proti pritožniku se je začela kazenska preiskava. Nanašala se je na domnevno zanemarjanje in grdo ravnanje z otrokoma. V zvezi s preiskavo je medicinska sodna izvedenka za pediatrijo pripravila poročilo. Na podlagi pregleda otrok, njune zdravstvene dokumentacije in policijskega spisa je ugotovila, da so bili starši do otrok nedvomno občasno fizično nasilni in ju zanemarjali. Ugotovila je tudi, da sta verjetno ves čas živela v

psihološko in higiensko neustreznem okolju. Menila je, da bi bila namestitev otrok v rejniško družino edini način za zagotovitev njunega normalnega psihofizičnega razvoja.

12. CSD Maribor je 4. septembra 2003 izdal začasno odločbo o odvzemu otrok in ju namestil v rejniško družino.

13. Psihologinja, zaposlena na CSD Maribor, je 12. decembra 2003 pripravila poročilo o pritožnikovih razmerah. Menila je, da je pritožnik sposoben ustrezno poskrbeti za otroka. Nikoli ju ni neposredno ogrožal in je do njiju kazal ustrezno čustveno naklonjenost. Psihologinja je ugotovila, da je pritožnik vdan svoji družini, pa tudi, da sta pritožnik in M. bolezensko odvisna drug od drugega. Ugotovila je tudi, da so konflikti med pritožnikom in M. eksplozivne narave ter da kot taki občasno zasenčijo skrb za otroka.

14. Na CSD Maribor je bil 18. decembra 2003 sestanek, na katerem so se socialni delavci, ki so se ukvarjali z zadevo, strinjali, da stiki med otrokoma in starši niso v korist otrok.

15. Potem ko so otroka umaknili iz družine, so policijo še vedno pogosto klicali na pritožnikov dom zaradi kršitev miru, nasilnih groženj M. proti pritožniku, njenih poskusov požiga, groženj s samomorom itd. Junija, julija in avgusta 2004 ter januarja in maja 2005 je bila M. v psihiatrični bolnišnici.

16. Pritožnik in M. sta od CSD Maribor večkrat zahtevala, da jima vrne otroka in dovoli stike z njima. Socialni delavci so jima povedali, da stikov do preklica ne bo.

17. Otroški psihiater iz zdravstvenega doma Maribor je pripravil poročilo, ki ga je CSD Maribor dobil 4. februarja 2004. V njem je omenjeno, da imata otroka hude čustvene motnje, ki so nastale zaradi zanemarjanja in nasilja v primarni družini.

Ker sta se šele privajala na novo okolje v rejniški družini in zaradi resnosti čustvenih posledic, ki jih je povzročilo vedenje njunih staršev, je otroški psihiater priporočil, da se stiki začnejo izvajati postopno, ne več kot enkrat mesečno in pod nadzorom CSD.

18. Strokovna skupina (glej 67. odstavek) pri CSD Maribor je 2. marca 2004 izdala mnenje, da se otroka še ne smeta vrniti k staršem. Ugotovila je tudi, da je za otroka dolgoročno koristno, da imata stike s starši. Predlagala je, da se stiki organizirajo enkrat mesečno, in sicer posebej s pritožnikom in posebej z M.

19. Sodni izvedenec psihiater je 28. maja 2004 pripravil še eno poročilo. V njem je omenjeno, da je pritožnik sposoben postaviti potrebe otrok pred svoje, ne pa pred potrebe M. Ugotovljeno je bilo, da je zaradi mejne osebnostne motnje le delno sposoben opravljati starševsko vlogo. Glede na pritožnikov problematični odnos z M. je izvedenec ugotovil, da pritožnik otrokom ne more zagotoviti varnega doma, kaj šele primernega družinskega vzdušja in skrbi. Predlagal je stike med pritožnikom in otroki enkrat mesečno, brez prisotnosti M.

20. Socialni delavci, ki so se ukvarjali z zadevo, so na sestanku 7. septembra 2004 ugotovili, da stiki med M., pritožnikom in otrokoma ne bi bili v korist slednjih.

21. Strokovna komisija je 7. oktobra 2004 pregledala, kakšne ukrepe so na CSD Maribor sprejeli v zvezi z njenim predlogom glede stikov med otrokoma, M. in pritožnikom.

22. CSD Maribor je 11. februarja 2005 izdal odločbo, s katero je otroka odvzel pritožniku in M. ter jima prepovedal stike z otrokoma. Otroka sta ostala v rejništvu. CSD v odločbi navaja, da sta bila otroka v primarni družini izpostavljena nasilju in zanemarjanju ter da se nasilni konflikti med starši, kljub temu da so otroka premestili, nadaljujejo in celo stopnjujejo. Glede stikov med starši in otrokoma je CSD ugotovil, da bi pri otrocih lahko povzročili stres in ne bi bili v njuno največjo korist, saj sta potrebovala precej časa, da sta se prilagodila novi družini. Zato je CSD predlagal vzdrževanje posrednih stikov z izmenjavo fotografij in informacij. Pritožnik in M. sta se pritožila.
23. Medtem je CSD Maribor 9. februarja 2005 začel sodni postopek za odvzem roditeljskih pravic pritožniku in M. za Y in Z (glej 40. odstavek).
24. Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve (ministrstvo) je 12. avgusta 2005 na zahtevo pritožnika in M. preneslo zadevo s CSD Maribor na Center za socialno delo Ruše (v nadaljnjem besedilu: CSD Ruše).
25. Ministrstvo je 17. oktobra 2005 razveljavilo odločbo CSD Maribor z dne 11. februarja 2005 v delu, ki se nanaša na prepoved stikov, in odločilo, da se staršem ločeno dovolijo enourni stiki enkrat mesečno pod nadzorom socialnih delavcev. V preostalem delu je potrdilo odločbo CSD Maribor.
26. Med navedenim postopkom se je pritožnik redno zanimal za otroka in jima prinašal igrače, obleko itd. Odločeno je bilo, da lahko to počne enkrat mesečno.
27. Pritožnik je imel prvi nadzorovani stik z otrokoma, na katerem sta bili prisotni dve socialni delavki iz CSD Ruše, 21. decembra 2005. Nadaljnji stiki so potekali po načrtu. Poleg tega sta pritožnik in M. večkrat poskušala opazovati, kako v rejniški družini ravnajo z njunima otrokoma, na naslovu rejnikov ali v vrtcu sta puščala darila za otroka.
28. V letu 2006 se je M. nasilno obnašala in grozila s samomorom. Ponovno so jo sprejeli v psihiatrično bolnico.
29. Pritožnika so 8. marca 2006 oprostili obtožb, da je avgusta in v začetku septembra 2003 trpinčil otroka. Državni tožilec je 1. junija 2007 zaradi pomanjkanja dokazov umaknil obtožnico proti pritožniku za povzročitev lahke telesne poškodbe.
30. Videti je, da je bila leta 2006 na CSD Ruše ustanovljena 'individualna projektna skupina' (IPS) in se od takrat tudi sestajala. Na njena srečanja so bili običajno vabljeni pritožnik, M. in socialni delavci, ki so se ukvarjali z zadevo; tam so obravnavali vprašanja o vsakdanjem življenju otrok, starševstvu in ureditvi obiskov pritožnika in M. Pritožnik je bil na sestanku aprila in julija 2006 ter junija 2007.
31. Poročilo CSD Ruše z dne 27. decembra 2007 kaže, da se je po začetnem obdobju napetosti na obeh straneh kakovost stikov med pritožnikom, M. in otrokoma izboljšala. Dve leti so bili stiki uspešni, potem pa so postali obremenjujoči, ker sta pritožnik in M. postala nestrpna. Odločeno je bilo, da nadaljevanje stikov ne bi bilo v korist otrok.
32. Zadnji stik z otrokoma, ki je bil opravljen v skladu z odločbo ministrstva z dne 17. oktobra 2005, je imel pritožnik 5. marca 2008.

33. Pritožnik se je 13. marca 2008 udeležil sestanka IPS, na katerem so se dogovorili, da bo lahko otroka poklical po telefonu vsako soboto med 19.00 in 20.00.

34. Pritožnik je 20. marca 2008 CSD Ruše obvestil, da ne želi več imeti stikov z otrokoma pod nadzorstvom CSD. Junija 2008 se je udeležil sestanka IPS. Pritožnik je na sestanku IPS oktobra 2008 potrdil, da z otrokoma ne želi imeti stikov, urejenih, kakor je bilo določeno v odločbi ministrstva z dne 17. oktobra 2005. Zapisnik o sestanku kaže, da je pritožnik telefoniral otrokoma samo nekajkrat. Nadaljnjo udeležbo na sestankih, ki jih je organiziral CSD Ruše, je pritožnik zavrnil.

35. Čeprav je pritožnik zavrnil sodelovanje s CDS, mu je uspelo imeti stike z otrokoma skoraj vsak mesec – obiskoval ju je na domu rejnikov, v šoli, na igrišču, na posebnih prireditvah (ob novem letu ali verskih slovesnostih) ali ko sta bila na počitnicah. 16. decembra 2009 so se starši lahko srečali z Y in Z na novoletni prireditvi za otroke, ki jo je organiziral pritožnikov delodajalec.

36. Po poročilu CSD Ruše z dne 27. oktobra 2009 je M. začela razmerje z drugim moškim, s katerim je želela osnovati družinsko življenje. V poročilu je bilo tudi navedeno, da želi pritožnik živeti sam z otrokoma, kar pa ni mogoče, ker družina nima nobenih dobrih izkušenj skupnega življenja in sta otroka odtujena. V drugem poročilu, pripravljenem 24. decembra 2009, je zapisano, da pritožnik od leta 2008 ni sodeloval na nobenem nadzorovanem obisku, ki bi potekal v skladu z odločbo ministrstva. Iz poročila je tudi razvidno, da je ob nedeljah prihajal na naslov rejnikov, kjer je na ograji pred hišo za otroka pušchal darila.

37. Pritožnik je 6. novembra 2009 je začel postopek za razvezo zakonske zveze z M. zaradi njenega nevzdržnega in nerazumnega obnašanja. Navedel je, da se je M. pred dvema letoma izselila iz skupnega doma.

38. V poročilu CSD Ruše z dne 27. oktobra 2010, ki je bilo pripravljeno po sestanku socialnega delavca z Y in Z, je zapisano, da bi otroka raje ostala v rejniški družini in da nista želela imeti stikov s starši.

39. Med opisanim postopkom sta pritožnik in M. na center za socialno delo in ministrstvo poslala veliko vlog, v katerih sta prosila, da bi imela več stikov z otrokoma ali da bi jima ju vrnil. Redno sta se tudi pritoževala nad delom centra za socialno delo, nad pogoji, v katerih so potekali obiski, in nad rejniki.

B. Sodni postopek za odvzem roditeljskih pravic pritožniku in M.

40. CSD Maribor je 9. februarja 2005 vložil predlog za odvzem roditeljskih pravic pritožniku in M. za njuna otroka Y in Z. Po prenosu zadeve na CSR Ruše je slednji nadaljeval postopek (glej 24. odstavek). Sodišče je zahtevalo predložitev poročila o zadevi in nato še njegovo dopolnitev s preučitvijo možnosti, predvsem s pogovorom z obema roditeljema, da se koristi otrok zavarujejo na način, ki bi bil blažji od odvzema roditeljskih pravic.

41. Sodišče je 8. septembra 2005 opravilo obravnavo in sprejelo sklep, s katerim je pritožniku in M. odvzelo roditeljsko pravico. Sklep je bil pritožniku vročen 30. septembra 2005. Po pritožbi je višje sodišče v Mariboru 28. februarja 2006

razveljavilo sklep in zadevo vrnilo v ponovno odločanje z navodilom, da mora sodišče pri tem preučiti nadaljnje dokaze.

42. V nadaljevanju sodnega postopka je bila pritožniku in M. dodeljena brezplačna pravna pomoč zagovornika odvetnika.

43. Pred sodiščem je pritožnik trdil, da je bil odvzem roditeljskih pravic resen poseg v njegovo družinsko življenje in da bi bilo treba za rešitev razmer sprejeti druge, manj stroge ukrepe. M. je pred sodiščem izjavila, da privoljuje, da pritožnik dobi status roditelja, z varstvom in vzgojo, in prosila za odobritev stikov z otrokoma.

44. Obravnavi sta bili 14. septembra 2006 in 13. novembra 2007.

45. Pritožnik in M. sta 20. novembra 2007 prosila sodišče, da določi, kako naj bodo urejeni stiki.

46. V postopku je sodišče na zahtevo pritožnika in M. imenovalo izvedenca za otroško psihologijo. Plačilo stroškov je naložilo staršem, ki so temu oporekali in zahtevali, da stroške plača CSD, v nasprotnem pa naj izvedenca plača sodišče. Obe zahtevi sta bili zavrnjeni. Pritožnik je zahteval tudi, da so ti stroški vključeni v brezplačno pravno pomoč, kar je bilo zavrnjeno v ločenem postopku.

47. Obravnava je bila opravljena 3. februarja 2009.

48. Maja 2009 sta pritožnik in M. preklicala pooblastilo odvetniku. Pritožnikovo zadevo je prevzel drug odvetnik, a je po dveh mesecih zavrnil nadaljnje sodelovanje.

49. CSD Ruše je 28. oktobra 2009 predložil poročilo o razgovoru s starši. V njem je zapisano, da M. živi z drugim moškim in s pritožnikom nima nobenih stikov.

50. 8. septembra 2009 je sodišče opravilo obravnavo.

51. Pritožnik in M. sta bila zaslišana na obravnavi 28. januarja 2010, na kateri je pritožnika zastopal nov odvetnik. Sodišče je ugodilo zahtevi CSD Ruše in imenovalo izvedenca za otroško psihologijo ter odredilo, da mora CSD Ruše plačati 800 evrov predujma za stroške izvedenca. CSD je nato dokazni predlog umaknil in sodišče je 3. junija 2010 razveljavilo sklep o imenovanju izvedenca. Sodišče je menilo, da o zadevi lahko odloči.

52. Okrožno sodišče v Mariboru je 6. julija 2010 odločilo, da je odvzem roditeljskih pravic edini pravi ukrep. Upoštevalo je poročila strokovnjakov, pripravljena v zvezi s kazenskim postopkom (glej 11. odstavek) in postopkom pred CSD (glej 13., 17. in 19. odstavek); dejstvo, da sta otroka šest let živela v rejniški družini in nista pokazala nobene želje, da bi živela s svojimi biološkimi starši, pa tudi dejstvo, da se zaradi stikov, ki so potekali v skladu z odločbo ministrstva, odnosi med starši in otrokoma niso izboljšali, stiki pa se niti niso nadaljevali. Sodišče je tudi ugotovilo, da mati trpi za blago duševno zaostalostjo in epilepsijo ter ni sposobna primerno skrbeti niti zase, kaj šele za otroka. O pritožniku je sodišče ugotovilo, da nima duševnih motenj, vendar potreb otrok ne more postaviti pred potrebe matere, prav tako pa ne more zagotoviti ustreznega okolja za vzgojo otrok. Sodišče je ugotovilo še, da pritožnik in M. ne živita več skupaj, ker je M. našla drugega partnerja, ter da teče razvezni postopek.

53. Med postopkom je pritožnik poslal sodišču veliko pisem, v katerih prosi za

pospešitev postopka in se, med drugim, pritožuje zaradi njegove dolgotrajnosti. 13. novembra 2008 je vložil nadzorstveno pritožbo zaradi dolgotrajnosti postopka, na katero je, tako se zdi, 13. novembra 2008 odgovorila predsednica sodišča.

54. Pritožnik je 15. julija 2010 vložil pritožbo zoper sklep z dne 6. julija 2010. Trdil je, da ima dobro izobrazbo, je zaposlen in popolnoma sposoben skrbeti za otroka. Navedel je, da ni nikdar škodoval otrokoma, in opozoril, da je bil oproščen teh obtožb. Po njegovem mnenju bi sodišče moralo upoštevati, da ne živi več z M. in da je M. tista, ki ni sposobna skrbeti za otroka.

55. Po pritožbi pritožnika in M. je višje sodišče v Mariboru odločbo razveljavilo. Ugotovilo je, da so bila mnenja strokovnjakov, na katerih je odločba temeljila, stara, saj so bila pripravljena leta 2003 in 2004, poleg tega pa pripravljena za drug postopek. Višje sodišče v Mariboru je zadevo vrnilo okrožnemu sodišču v Mariboru v ponovno odločanje in mu naložilo, da mora imenovati izvedenca za otroško psihologijo ali ponovno zaslišati izvedence, imenovane v drugem postopku, ki se nanaša na pritožnikovo družino. Odločba je bila pritožniku vročena 1. oktobra 2008.

56. Pritožnik je 7. januarja 2011 vložil nadzorstveno pritožbo zaradi dolžine postopka. Predsednica sodišča ga je 7. januarja 2001 obvestila o stanju zadeve.

57. Sodišče je 14. januarja 2011 Svetovalni center za otroke, mladostnike in starše v Ljubljani (ljubljski svetovalni center) postavilo za izvedenca, ki naj pripravi izvedensko mnenje. Naročilo mu je, da pripravi mnenje o sposobnostih pritožnika in M. za opravljanje starševske vloge. Izvedenca je prosilo, naj upošteva, da pritožnik in M. ne živita več skupaj in da pritožnik želi, da se otroka dodelita v varstvo in vzgojo njemu.

58. Pritožnik je 17. februarja 2011 obvestil sodišče, da je preklical pooblastilo svojemu odvetniku, ker ne more plačati stroškov.

59. CSD Ruše je 6. junija 2011 vložil predlog za izdajo začasne odredbe o prepovedi stikov med pritožnikom in M. ter otrokoma. Zahtevo je utemeljil z navedbo, da nadzorovani stiki, ki naj bi bili začasni ukrep, niso dosegli zelenega namena; da zaradi nepripravljenosti staršev na sodelovanje od leta 2008 ni bilo nadzorovanih obiskov; da so starši otroka vznemirjali pri njunih dnevni dejavnostih in da torej stiki ne bi bili v njuno korist.

60. Pritožnik je 14. junija 2011 vložil še eno nadzorstveno pritožbo zaradi dolgotrajnosti postopka. Predsednica sodišča ga je 29. junija 2011 obvestila o stanju zadeve.

61. Izvedenka za klinično psihologijo, ki jo je imenoval ljubljanski svetovalni center (glej 57. odstavek), je po večkratnih pozivih sodišča oddala poročilo 6. julija 2011. Na podlagi spisa in razgovorov s pritožnikom in otrokoma je ugotovila, da otroka doživljata dom rejniške družine kot svoj dom, da na pritožnika nista navezana in se z njim počutita neprijetno. Ugotovila je tudi, da pritožnika ne skrbijo potrebe otrok, ampak ju želi predvsem nadzorovati. Zato je tudi neprestano hodil v bližino rejniške hiše in šole. Izvedenka je sodišču predlagala, da za ocenitev sposobnosti M. za opravljanje roditeljske vloge pridobi mnenje psihiatra.

62. Na podlagi mnenja izvedenke (glej 61. odstavek) in poročila CSD Ruše je

okrožno sodišče v Mariboru 19. julija 2011 izdalo začasno odredbo o prepovedi stikov med pritožnikom, M. in otrokoma. V zvezi s pritožnikom je sodišče med drugim ugotovilo, da ni spoštoval odločbe ministrstva z dne 17. oktobra 2005, ampak je poskušal vzpostaviti stik z otrokoma po svoje ter brez upoštevanja njihovih potreb in koristi. Pritožnik se je pritožil.

C. Zahteva pritožnika in M. za vrnitev otrok

63. Pritožnik in M. sta 15. junija 2006 na CSD Ruše vložila zahtevo za vrnitev otrok.

64. CSD Ruše je 11. julija 2006 ustavil postopek do rešitve predhodnega vprašanja glede odvzema roditeljskih pravic.

65. Pritožnik in M. sta 6. februarja 2007 ponovno vložila vlogo za vrnitev otrok; o isti zadevi je bilo že odločeno. Zato je CSD pritožbo zavrgel.

II. DOMAČA ZAKONODAJA IN PRAKSA

66. Za domačo zakonodajo in prakso glej *V. proti Sloveniji*, št. 26971/07, 44. do 53. odstavek, 1. december 2011.

67. Predvsem pa 88. člen Zakona o socialnem varstvu (Uradni list št. 3/2007 – uradno prečiščeno besedilo), ki glede tega določa:

»Kadar odločajo centri za socialno delo v upravnih stvareh o pravicah in koristih otroka po 105., 106., 114., 120. in 121. členu Zakona o zakonski zvezi in družinskih razmerjih, si morajo v posebnem ugotovitvenem postopku pred odločitvijo pridobiti mnenje strokovne komisije in razpisati ustno obravnavo.

Strokovno komisijo iz prejšnjega odstavka imenuje strokovni svet centra za socialno delo ...«

68. Poleg tega se v tej zadevi uporablja Zakon o zakonski zvezi in družinskih razmerjih (stari) (Uradni list Socialistične republike Slovenije, št. 15/1976, s spremembami), ki v 116. členu določa:

»1) Roditelju, ki zlorablja roditeljsko pravico, ali je otroka zapustil, ali je s svojim ravnanjem očitno pokazal, da ne bo skrbel za otroka, ali drugače hudo zanemarja svoje dolžnosti, se odvzame roditeljska pravica s sodno odločbo.

(2) Roditeljska pravica se roditelju lahko vrne z odločbo sodišča, če preneha razlog, zaradi katerega mu je bila ta pravica odvzeta, razen če je bil otrok posvojen.

(3) O zadevah iz prejšnjih odstavkov odloča sodišče v nepravdnem postopku.«

69. Glede pravnih sredstev pred upravnim sodiščem glej 34. in 35. odstavek zadeve *Mandić in Jović proti Sloveniji*, št. 5774/10 in 5985/10, 20. oktober 2011.

PRAVO

I. OČITANA KRŠITEV 8. ČLENA KONVENCIJE

70. Pritožnik se je pritožil, da je CSD njegova otroka neutemeljeno namestil v rejniško družino in mu omejil stike z njima. Pritožil se je tudi, da postopek pred sodiščem ni bil voden skrbno in redno; predvsem, da se je preveč zavlekel, medtem pa so se njegove družinske vezi z Y in Z poslabšale. Sodišče meni, da je treba ta vprašanja preučiti po 8. členu Konvencije (glej *V. A. M. proti Srbiji*, št. 39177/05, 115. odstavek, 13. marec 2007, in *Karadžić proti Hrvaški*, št. 35030/04, 33.–63. odstavek in 67. odstavek, 15. december 2005).

71. 8. člen Konvencije se glasi:

»1. Vsakdo ima pravico do spoštovanja svojega zasebnega in družinskega življenja, svojega doma in dopisovanja.

2. Javna oblast se ne sme vmešavati v izvrševanje te pravice, razen če je to določeno z zakonom in nujno v demokratični družbi zaradi državne varnosti, javne varnosti ali ekonomske blaginje države, zato, da se prepreči nered ali kaznivo dejanje, da se zavaruje zdravje ali morala ali da se zavarujejo pravice in svoboščine drugih ljudi.«

A. Sprejemljivost

1. Trditve strank

72. Vlada je trdila, da pritožnik ni izčrpal notranjepravnih sredstev, ki so na voljo v postopkih pred upravnim sodiščem. Predvsem je zatrjevala, da bi pritožnik moral vložiti tožbo zaradi kršenja človekovih pravic po prvem odstavku 4. člena Zakona o upravnem sporu v povezavi z drugim odstavkom 33. člena. Upravno sodišče je neomejeno pristojno, da v takih primerih odloča o dejstvih in pravnih vprašanjih. Po mnenju vlade bi bila taka tožba učinkovito pravno sredstvo, s katerim bi pritožnik lahko dosegel takojšnje prenehanje kršitve. Vlada je svojo utemeljitev podprla s sklicevanjem na sodno prakso upravnega sodišča, ki jo je predložila v zadevi *Mandić in Jović* (99. odstavek).

73. Pritožnik ni izrazil mnenja o vprašanju sprejemljivosti pritožbe.

2. Presoja Sodišča

74. Sodišče ponovno poudarja, da sme v skladu s prvim odstavkom 35. člena Konvencije obravnavati pritožbo šele po tem, ko so bila izčrpana vsa notranjepravna sredstva. Namen prvega odstavka 35. člena je državam pogodbenicam zagotoviti možnost, da preprečijo ali odpravijo zatrjevane kršitve, preden so te navedbe predložene Sodišču (gl. med drugim *Mifsud proti Franciji* (sklep) [VS], št. 57220/00, 15. odstavek, ESČP 2002-VIII).

(a) Pritožbene navedbe glede odločbe o odvzemu otrok in omejitvi stikov med pritožnikom ter Y in Z

75. V zvezi pritožbeno navedbo glede namestitve otrok v rejniško družino Sodišče ugotavlja, da pritožnik pred upravnim sodiščem ni izpodbijal odločbe CSD Maribor z dne 11. februarja 2005 v delu, ki se nanaša na odvzem otrok in ga je potrdilo ministrstvo z odločbo z dne 17. oktobra 2005. Glede pritožbenih navedb, ki se nanašajo na omejitev stikov z otrokoma, Sodišče prav tako ugotavlja, da pritožnik pred upravnim sodiščem ni izpodbijal odločbe ministrstva z dne 17. oktobra 2005, s katero so bili dovoljeni nadzorovani obiski enkrat na mesec. Pritožnik torej ni izčrpal notranjepravnih sredstev, ki so na voljo, to je pritožbe pred upravnim sodiščem. Nič ne kaže na morebitno neučinkovitost tega pravnega sredstva proti odločbi, ki jo je izdalo ministrstvo (glej smiselno *V. proti Sloveniji*, št. 26971/07, 64. odstavek, 1. december 2011).

76. Kolikor je mogoče razumeti, se pritožnik pritožuje tudi zaradi nedavne začasne odredbe sodišča, ki mu prepoveduje stike z otrokoma, Sodišče pa ugotavlja, da ta odredba še ni dokončna, saj je bila proti njej vložena pritožba in ta postopek še ni končan.

77. Glede na navedeno je del pritožbe, ki se nanaša na odvzem otrok in odreditev omejitve pritožnikovih stikov z njimi, treba zavrniti, ker pritožnik ni izčrpal notranjepravnih sredstev v skladu s prvim in četrtem odstavkom 35. člena Konvencije.

(b) Vodenje sodnega postopka

78. V zvezi s pritožnikovo pritožbeno navedbo o trajanju sodnega postopka za odvzem roditeljske pravice in omejitvi stikov Sodišče ugotavlja, da je pritožnik, čeprav mu tega po 8. členu Konvencije ne bi bilo treba storiti, uporabil pravna sredstva iz Zakona o varstvu pravice do sojenja brez nepotrebne odlašanja. Vložil je tri nadzorstvene pritožbe, a niso bile uspešne. Odškodninskega zahtevka ne more uporabiti, dokler postopek ni pravnomočno končan (glej *Žunič proti Sloveniji*, (dec.) št. 24342/04, 50. odstavek, 18. oktober 2007). V zvezi z vladno trditvijo, da bi lahko vložil odškodninski zahtevek na podlagi 4. člena Zakona o upravnem sporu (glej 72. odstavek), Sodišče ugotavlja, da je tak zahtevek mogoče vložiti, če je posledica dejanja protipravno oviranje, omejevanje ali preprečitev uživanja človekove pravice ali če ni na voljo drugega sodnega varstva. Sodišče se ne ukvarja s tem, kako je mogoče te določbe razlagati v okviru vprašanj, ki so se postavljala v tej zadevi. Omejuje se na ugotovitev, da ne ve za nobeno odločbo, ki bi dokazovala, da je zahtevek mogoče vložiti neposredno na upravno sodišče in pričakovati pravočasno prenehanje zatrjevane kršitve (glej smiselno *Mandić in Jović*, 112. odstavek, in *Belinger proti Sloveniji* (dec.), št. 42320/98, 2. oktober

2001). Ta ugovor vlade je torej treba zavrnuti.

79. Glede na navedeno Sodišče ugotavlja, da del pritožbe, ki se nanaša na dolgotrajnost sodnega postopka v zvezi z odvzemom roditeljske pravice in določitvijo pritožnikovih pravic glede stikov, ni očitno neutemeljen v smislu točke (a) 3. odstavka 35. člena Konvencije. Prav tako ugotavlja, da ni nesprejemljiv iz katerega koli drugega razloga. Torej ga je treba razglasiti za sprejemljivega.

B. Utemeljenost

1. Trditve strank

80. Pritožnik je trdil, da je postopek trajal nerazumno dolgo in je zato daljši čas ostal brez otrok, kar je povzročilo, da sta se mu popolnoma odtujila.

81. Vlada je trdila, da je bil postopek voden skrbno, redno in hitro. Predvsem je dokazovala, da je bilo odlašanje posledica razveznega postopka, ki je bil v teku in je vplival na postopek v zvezi z brezplačno pravno pomočjo. Drugi dejavnik, ki je po mnenju vlade prispeval k dolžini postopka, je bila sprememba pritožnikovega odvetnika.

2. Presoja Sodišča

82. Sodišče ugotavlja, da je namestitev pritožnikovih otrok v rejniško družino in omejitev stikov z njimi vmešavanje v pritožnikovo pravico do spoštovanja družinskega življenja. Nesporno je, in Sodišče je zadovoljno, da izpodbijani ukrepi temeljijo na notranji zakonodaji, to je na Zakonu o zakonski zvezi in družinskih razmerjih in Zakonu o socialnem varstvu. Poleg tega Sodišče meni, da je nedvomen namen te zakonodaje varovati koristi otrok. Nič ne kaže, da bi bila v tej zadevi uporabljena za kateri koli drug namen.

83. Ugotavlja tudi, da pritožnik ni uporabil pravnih sredstev, ki so mu bila na voljo, da bi izpodbijal odvzem otrok, odrejen z odločbo o oddaji v rejništvo z dne 11. februarja 2005, ali omejitev stikov, odrejeno v odločbi ministrstva z dne 17. oktobra 2005. Ta del pritožbe se torej zavrne, ker notranja pravna sredstva niso bila izčrpana (glej 72.–77. odstavek). Vendar pa mora Sodišče opozoriti na vodilno načelo, po katerem je treba odločbo o oddaji v rejništvo šteti za začasni ukrep, ki ga je treba opustiti takoj, ko okoliščine to dopuščajo, in da mora biti vsak ukrep, s katerim se odreja začasno skrbništvo, usmerjen h končnemu cilju ponovno združiti biološke starše in otroka (glej *K. in T. proti Finski* [VS], št. 25702/94, 178. odstavek, ESČP 2001-VII). Zato je bila dolžnost organov, da bi po sprejetju ukrepov storili vse, kar je bilo v njihovi moči, da bi ponovno združili pritožnika z otroki (glej med drugim *Ignaccolo-Zenide proti Romuniji*, št. 31679/96, 94. odstavek, ESČP 2000-I, in *Iglesias Gil in A. U. I. proti Španiji*, št. 56673/00, 49. odstavek, ESČP 2003-V). Ta dolžnost velja za center za socialno delo, pa tudi za sodne oblasti, ki so se ukvarjale z zadevo.

84. Sodišče ugotavlja, da so bili ukrepi centra za socialno delo namenjeni izvajanju odločbe ministrstva z dne 17. oktobra 2005 (glej 31. in 36. odstavek). V njej so bili določeni enourni obiski enkrat mesečno pod nadzorom socialnih delavcev.

Pritožnik je marca 2008 začel odklanjati sodelovanje s centrom za socialno delo (glej 32. in 34. odstavek zgoraj), zato od takrat ni bilo več nobenega nadzorovanega obiska. Pritožnik je po svoje navezoval stike z otrokoma, poleg tega je vložil formalno zahtevo, da se vrneta k njemu in da sodišče določi pravice glede stikov (glej 45. in 63. odstavek).

85. Sodišče ugotavlja, da je glede na zahteve pritožnika (ibid.) in centra za socialno delo (glej 40. in 59. odstavek) pritožnikova pravica uživati družinske vezi z otrokoma postala odvisna od izida sodnega postopka, v katerem je moralo sodišče odločati o roditeljski pravici pritožnika in njegovi pravici do stikov z otrokoma. Predvsem pa je imela sodba sodišča neposreden vpliv na vrnitev otrok pritožniku, saj je CSD postopek, ki ga je začel pritožnik, ustavil do rešitve predhodnega vprašanja (glej 63. in 64. odstavek). Sodišče poleg tega ugotavlja, da je imel pritožnikov odnos z M. pomembno vlogo pri upravnih odločbah, s katerimi so odvzeli otroka in omejili stike z njima (glej 13., 19. in 22. odstavek). Njegova razveza z M. je šele leta 2009 (glej 36., 37., 49., 54. in 57. odstavek) postala pomemben dejavnik, ki naj bi ga sodišče prvič preučilo.

86. Sodišče je pri ocenjevanju ravnanja sodnih oblasti začudilo dejstvo, da je sodni postopek trajal od 9. februarja 2005. Predvsem ugotavlja, da sodišču ni uspelo pridobiti novejšega izvedenskega mnenja, zaradi česar je bila zadeva 7. oktobra 2010 vrnjena v ponovno odločanje. Zdi se, da je bila delna odgovornost za to pripisana pritožnikovemu neplačilu stroškov za izvedenca (glej 46. odstavek). Vendar pa bi morale biti za upravičenje takega posega v pritožnikovo družinsko življenje, kakršen je odvzem pravice do starševskega odnosa z biološkimi otroki, predvsem odgovorne oblasti, ne pa pritožnik. Sodišče je sicer januarja 2011 končno imenovalo izvedenko, vendar je poročilo oddala šele po šestih mesecih. O zadevi še ni bilo pravnomočno odločeno. Je pa sodišče 9. julija 2011 izdalo začasno odredbo, s katero je pritožniku prepovedalo stike z otrokoma. Vložena je bila pritožba in postopek poteka.

87. Ob ugotovitvi, da so v postopku, ki še vedno traja, nastale neopravičljive zamude, Sodišče poudarja, da minevanje časa lahko nepopravljivo vpliva na odnose med otrokom in roditeljem, ki ne živita skupaj (glej *Ignaccolo-Zenide*, 102. odstavek, in *Prodělalová proti Češki*, št. 40094/08, 64. odstavek, 20. december 2011). Sodišče je že pred tem menilo, da neučinkovito in zlasti počasno vodenje postopkov v zvezi z stiki ali varstvom in vzgojo otrok lahko pomeni kršitev 8. člena Konvencije (glej *V. A. M. proti Srbiji*, 49. odstavek in *Eberhard in M. proti Sloveniji*, št. 8673/05 in 9733/05, 142. odstavek, 1. december 2009).

88. Ob upoštevanju dokumentov iz spisa Sodišče ne najde razlogov, ki bi opravičevali počasnost sodnega postopka. Prav tako meni, da dejstva, na katera se je sklicevala vlada, ne morejo razložiti njihovega predolgega trajanja (glej 81. odstavek). Sodišče zato ugotavlja, da oblasti v sodnem postopku, katerega rešitev je bila in ostaja odločilna za pritožnikovo uživanje družinskega življenja z Y in Z,

niso ravnale s potrebno skrbnostjo.
Torej je bil 8. člen Konvencije kršen.

II. UPORABA 41. ČLENA KONVENCIJE

89. 41. člen Konvencije določa:

»Če Sodišče ugotovi, da je bila kršena Konvencija ali njeni protokoli, in če notranje pravo visoke pogodbenice dovoljuje le delno zadoščenje, Sodišče po potrebi oškodovani stranki nakloni pravično zadoščenje.«

90. Pritožnik ni predložil zahtevka za pravično zadoščenje. Sodišče zato meni, da ni razloga, da bi mu dodelilo kakršen koli znesek.

IZ TEH RAZLOGOV SODIŠČE SOGLASNO

1. *razglaš*a, da je pritožba glede trajanja pravnega postopka, ki ga je začel CSD Maribor 9. februarja 2005, sprejemljiva, preostali del pritožbe pa je nesprejemljiv;

2. *razsoj*a, da je bil kršen 8. člen Konvencije.

Sestavljeno v angleškem jeziku in uradno poslano 28. junija 2012 v skladu z drugim in tretjim odstavkom 77. člena Poslovnika Sodišča.

Claudia Westerdiek Dean Spielmann *sodna tajnica* predsednik senata